

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Факультет суспільних наук і міжнародних відносин
(назва)

Кафедра міжнародних відносин
(назва)

Міжнародні відносини і зовнішня політика країн Америки
(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
підготовки бакалавр
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)
напряму 6.030201 – міжнародні відносини
(шифр і назва напряму)

(Шифр за ОПП ПП 5.1.2в)

Дніпро
2017 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Дніпровським національним університетом імені Олеся Гончара
(повне найменування вищого навчального закладу)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Двуреченська О.С., доцент, канд.іст.наук, доцент кафедри міжнародних відносин

Обговорено та схвалено науково-методичною комісією за напрямом
міжнародні відносини

Протокол від “23” червня 2017 року № 11

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Міжнародні відносини і зовнішня політика країн Америки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки програми підготовки бакалавр напрямку «міжнародні відносини».

(назва освітнього рівня)

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості формування та реалізації зовнішньої політики США та Канади.

Міждисциплінарні зв'язки: теорія міжнародних відносин, країнознавство, міжнародні відносини і світова політика, геополітика, сучасні міжнародні відносини, теорія і історія дипломатії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Формування та реалізація зовнішньої політики США.
2. Формування та реалізація зовнішньої політики Канади.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Міжнародні відносини і зовнішня політика країн Америки»: формування у студентів системи знань про становлення та провідні етапи розвитку зовнішньої політики країн США та Канада; поступову еволюцію країн Північної Америки від колонії до розвинутих країн світу, зокрема розвитку США до рівня провідної країни світу зі статусом світового лідера в політичній, економічній та культурній сфері; механізми, засоби та методи формування й реалізації зовнішньополітичних завдань; специфіку реалізації провідних напрямів зовнішньої політики; місце США та Канади у сучасних міжнародних відносинах.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Міжнародні відносини і зовнішня політика країн Америки» є:

- дослідити витоки формування та основні етапи розвитку зовнішньої політики США і Канади;
- проаналізувати провідні принципи, методи та особливості формування й реалізації зовнішньої політики країн Північної Америки;
- охарактеризувати специфіку головних напрямів зовнішньої політики США та Канади;
- визначити місце США та Канади у сучасних міжнародних відносинах.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: чинники формування та реалізації зовнішньої політики США та Канади; провідні етапи розвитку зовнішньої політики країн Північної Америки; провідні концепції і доктрин в зовнішньополітичному курсі країн Північної Америки; особливості зовнішньої політики США та Канади; вплив зовнішньої політики США та Канади на загальні світові економічні та політичні процеси.

вміти: науково коректно застосовувати основні поняття і категорії; визначати та аналізувати специфіку зовнішньої політики США і Канади; застосовувати теоретичні знання для аналізу сучасної зовнішньої політики США і Канади; визначати місце та роль США і Канади у сучасних міжнародних відносинах; самостійно прогнозувати подальші напрями розвитку зовнішньої політики США і Канади та їх вплив на міжнародні відносини.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 години/ 4 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Формування та реалізація зовнішньої політики США.

ТЕМА 1. Американська політична система: витоки стабільності та спадкоємність.

Становлення американської політичної системи. Підходи до визначення американської політичної влади. Колоніальний період американської політичної влади. Зародження та прояв демократичного характеру політичної влади. Радикальна трансформація американської політичної влади наприкінці XVIII – початку XIX ст. Війна за незалежність та виникнення США. Формування зовнішньополітичних зв'язків США. Консолідація державної влади. Конституція 1787 р. Формування довготривалої політичної стратегії американської еліти. Формування двопартійної системи. Створення моделі політичного плюралізму. Радикальна трансформація політичної влади у першій половині XIX ст. Громадянська війна Півночі та Півдня. Реконструкція. Джексонівська демократія. «Революція еліт». Еволюція прав афроамериканців. Консервація американської політичної системи наприкінці XIX ст. Зміни виборчої системи. Елітизм політичної влади США. «Босізм». Прогресивна ера американської політичної системи. Американські партії лівого спрямування. Еволюція політичної влади в США у XX – початку XXI ст. Демократичний елітизм. Праймерізм. Зміни виборчої системи у 70-х рр. XX ст. Республіканська партія. Демократична партія. Проблема двопартійності у зовнішній політиці США. Прецеденти і зовнішня політика США. Специфіка федеральної системи. Принципи політичної культури.

ТЕМА 2. Витоки та особливості зовнішньої політики США.

Геополітичні фактори у зовнішній політиці США. США в геополітичному просторі. Ідеологи американської геополітики. Витоку та сутність ізоляціонізму в американській зовнішній політиці. Ізоляціонізм та нейтралітет. Ізоляціонізм та інтернаціоналізм. Політика партнерських відносин. Місіонерство та експансіонізм у зовнішній політиці США. Політика балансу сил та сфер впливу. Прихильність до односторонніх дій як фундаментальний принцип зовнішньої політики США. Принцип «свободи рук». Вплив географічного простору на ставлення США до використання сили як інструмента зовнішньої політики. Ідеологічні витоки зовнішньої політики США. Доктринальний вимір зовнішньополітичної діяльності США. Ідея унікальності американської системи та особливої ролі Америки. Місіонерський світогляд та зовнішньополітичне приречення США. Євроатлантичні цінності й місіонерство США: конфлікт ідеалів та національних інтересів. Вплив релігії на формування зовнішньої політики США. Лідерство та домінування як провідний принцип зовнішньої політики США. Синдром переможця. Політична культура, традиції та зовнішня політика США. Роль внутрішніх факторів у формуванні американської зовнішньої політики. Риторика та реальна політика. Інерційність та відкритість американської зовнішньої політики. Егоцентризм та прагматизм. Стратегічна культура США. Ставлення американців до проблем безпеки. Політичні норми і зовнішня політика США.

ТЕМА 3. Інститути і механізми зовнішньої політики США.

Повноваження президента у сфері зовнішньої політики США. Конституційні засади повноважень президента США у сфері зовнішньої політики та тенденції їх реалізації у постбіполярний період. Повноваження президента США: історичні прецеденти, політична культура, традиції. Еволюція ролі президента США у формуванні та реалізації зовнішньої політики. Взаємовідносини президента і Конгресу у формуванні зовнішньої політики. Особа президента і зовнішня політика. Особистий стиль президента у сфері зовнішньої політики. Питання зовнішньої політики у виборчій компанії. Система зовнішньополітичних інститутів. Держдепартамент і держсекретар в системі зовнішньополітичного механізму США. Рада національної безпеки у системі зовнішньої політики США: функції, обов'язки. Роль Міністерства оборони та ЦРУ у формуванні зовнішньої політики США. Повноваження Конгресу у сфері зовнішньої політики. Співвідношення ролей Президента та Конгресу у зовнішній політиці. Еволюція ролі Конгресу у формуванні зовнішньої політики. Важелі впливу Конгресу на виконавчу владу у питаннях зовнішньої політики. Внутрішня структура американської політичної еліти як суб'єкта світової політики. Процес прийняття зовнішньополітичних рішень. Моделі прийняття зовнішньополітичних рішень: модель раціональних дій, бюрократична модель, модель малих груп, теорія еліт. Компоненти прийняття та

реалізації зовнішньополітичних рішень. Моделі президентського керівництва зовнішньою політикою. Інституційні та суб'єктивні фактори планування зовнішньої політики. Підготовка та експертиза зовнішньополітичних рішень. Аналітичні центри. Неурядові організації у зовнішній політиці США.

ТЕМА 4. Русійні сили зовнішньої політики США.

Співвідношення зовнішніх та внутрішніх факторів у формуванні та реалізації американської зовнішньої політики. Ідеологія зовнішньої політики. Державний інтерес. Національний інтерес як фундаментальна засада зовнішньополітичних орієнтирів США. Еволюція поняття національна безпека. Співвідношення понять національна та міжнародна безпека. Американське розуміння загроз національній безпеці. Характерні риси концепції національної безпеки США. Поняття зовнішньополітична стратегія. Компоненти зовнішньополітичної стратегії. Еволюція системи цілей та пріоритетів американської зовнішньої політики. Ресурси зовнішньої політики. Національна міць: поняття та фактори.

Громадська думка і зовнішня політика. Засоби масової інформації та громадська думка. Засоби масової інформації та уряд. Моделі процесу реалізації громадської думки. Групи інтересів і зовнішня політика. Поняття груп інтересів. Військово-промисловий комплекс у системі груп інтересів. Становлення інституту політичного лобізму у США. Конфлікт еліт. Особистісний фактор у формуванні та реалізації зовнішньої політики США. Роль етнічного фактору у зовнішній політиці. Етнічний лобізм. Найбільші етнічні лобі та особливості їх методів діяльності. Фактори успішної діяльності етнічного лобі. Дискусії про роль етнічного фактору у формуванні американської зовнішньої політики.

ТЕМА 5. Методи зовнішньої політики США.

Американська дипломатія. Характерні риси дипломатії США. Традиції та методи американської дипломатії. Неформальна дипломатія. Дипломатія та військова сила. Перемовний процес в американській дипломатії. Військова сила у зовнішній політиці США.

Фактор сили у системі американських стратегічних цілей. Роль сили у ідеології та практиці зовнішньої політики США. Формування досвіду використання військової сили. Військова могутність як складова частина дипломатії. Використання військової сили за межами США. Принцип односторонній дій та попереджувальних ударів. Сучасні «малі війни». Таємні операції у американській зовнішній політиці. Періодизація використання таємних операцій. Моделі таємних операцій: класична модель, модель побудована на використанні мігрантів, підтримка опозиційних рухів. Світова гегемонія і військова сила. Законодавча основа та проблема контролю таємних операцій. Проблема таємних операцій у відносинах президента і Конгресу.

Поняття «м'якої сили». Форми і методи «м'якої сили». Компоненти «м'якої сили». Особливості американської «м'якої сили». Закордонна економічна допомога як важливий інструмент зовнішньої політики. Агентство міжнародного розвитку. Еволюція використання зовнішньої економічної допомоги у зовнішній політиці США. Військова допомога як елемент американської зарубіжної допомоги. Публічна дипломатія США: поняття, цілі, особливості. Еволюція американської публічної дипломатії. Інституалізація публічної дипломатії. Неофіційна зовнішня культурна політика як компонент «м'якої сили» США. Регіональна специфіка використання американської «м'якої сили». Міжнародні американські освітні програми. Зародження та еволюція американських освітніх програм. «Оксамитові революції» як метод політики «м'якої сили» США. «Розумна сила»: поняття, специфіка.

ТЕМА 6. Зовнішньополітична стратегія США в умовах глобального домінування.

Проблеми світового лідерства та формування нового світового порядку у дискусіях американських політологів. Постбіполярна система міжнародних відносин з позиції американських аналітиків. Показники наддержавного статусу США відповідно до З. Бжезінського. Концепції глобального лідерства: жорсткої гегемонії, «м'якої» гегемонії, ліберально-реалістична. Дискусії щодо моделі глобальної гегемонії США. Зовнішньополітичні стратегічні цілі американського керівництва, пов'язані з проблемою світового лідерства. Дискусії про зовнішньополітичну стратегію та новий світовий порядок. Еволюція політики глобального домінування після завершення «холодної війни».

Нові підходи до політики національної безпеки після 2001 р. Перехід до стратегії жорсткої гегемонії та її перспективи. Зміни зовнішньополітичної стратегії за часів адміністрації Б. Обама. Стратегії національної безпеки США на початку XXI ст. Довготривалі цілі зовнішньої політики США. Перспективи глобального лідерства США. Особливості регіональної зовнішньої політики США. Еволюція регіональних пріоритетів зовнішньої політики США після завершення «холодної війни». Політика США на Близькому Сході. Європейська політика США. Азія у зовнішньополітичній стратегії США. Північна та Південна Америка у зовнішній політиці США. Роль та місце Росії у сучасній стратегії США. Специфіка та еволюція відносин США з Україною.

Змістовий модуль II. Формування та реалізація зовнішньої політики Канади.

ТЕМА 7. Концептуальні основи зовнішньої політики Канади.

Етапи становлення зовнішньої політики Канади: від домініону Британської імперії до незалежної держави-члена Британської Співдружності. Особливості канадської політичної системи. Формування зовнішньополітичного відомства Канади. Канадський федералізм та міжнародні відносини. Принципи, основні риси та особливості зовнішньої політики Канади. Специфіка формування та реалізації зовнішньої політики Канади. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на формування та реалізацію зовнішньої політики Канади. Етнічний фактор у зовнішній політиці Канади. Вплив англоканадців і франкоканадців на формування та реалізацію зовнішньої політики. Проблема Квебеку. Вплив географічного розташування Канади на зовнішню політику. Військова сила у зовнішній політиці Канади. Провідні риси політичної культури Канади. Вплив економічного фактору на формування та реалізацію канадської зовнішньої політики. Дискусії щодо місця Канади у сучасних міжнародних відносинах. Сутність «атлантизму», «континенталізму» та «канадизації». Концепція «середньої держави» у зовнішній політиці Канади. Специфіка зовнішньополітичних функцій федеральних і провінційних органів. Еволюція зовнішньополітичної стратегії Канади.

ТЕМА 8. Провідні напрями зовнішньополітичної діяльності Канади.

Участь Канади у глобальному управлінні. Позиція Канади щодо глобальних проблем. Особливості відносин Канади й США: проблеми та перспективи. Участь Канади в інтеграційних процесах у північноамериканському регіоні. Еволюція двосторонніх відносин Канади з країнами Європейського регіону. Латиноамериканський вектор канадської зовнішньої політики. Специфіка взаємовідносин Канади з країнами Африки та Азії. Зовнішньополітична діяльність Канади на пострадянському просторі. Вплив української діаспори на зовнішню політику Канади. Стан і перспективи розвитку відносин Канади й України. Еволюція відносин Канади з РФ. Конструктивний курс Оттави в ООН та інших міжнародних організаціях. Роль Канади в НАТО, ОБСЄ та миротворчих операціях. Гуманітарна діяльність Канади на міжнародній арені. Позиція Оттави в питаннях миру й безпеки, обмеження озброєнь і роззброєння, боротьби проти міжнародного тероризму.

3. Рекомендована література

Базова

1. Данилов, С.Ю. Политико-государственный механизм современной Канады. Сравнительно-историческое исследование [Текст] / С.Ю. Данилов, В.Е. Шило. – М.: Наука, 1991.
2. Дудко І.Д. Національні інтереси США у постбіполярному світі [Текст] / І.Д. Дудко. – К., 2003.
3. Мелкумов А.А. Канадский федерализм: теория и практика [Текст] / А.А. Мелкумов. – М.: Экономика, 1998.
4. Най Д.С. М'яка сила: спосіб досягнення успіху у світовій політиці [Текст] / Д.С. Най. – С.: Державні справи, 2004.
5. Погорська І.І. США: місія здійснима? Праксеологія творення глобального світу [Текст] / І.І. Погорська. – Київ: Грамота, 2009.
6. Уткин А.И. Американская стратегия для XXI века [Текст] / А.И. Уткин. - М.: Логос, 2000.

Допоміжна

7. Бжезинский З. Выбор: Мировое господство или глобальное лидерство [Текст] / З.Бжезинский. - М.: Международные отношения. 2004.

8. Бжезинский З. Великая шахматная доска: Американское превосходство и его геостратегические императивы [Текст] / З. Бжезинский. – М.: Международные отношения, 2010.
9. Бжезинский З. Стратегический взгляд: Америка и глобальный кризис [Текст] / З.Бжезинский. – М.: Астрель, 2012.
10. Войтоловский Ф.Г. Единство и разобщенность Запада. Идеологическое отражение в сознании элит США и Западной Европы трансформаций политического миропорядка 1940-е – 2000-е гг. / Ф. Войтоловский. – М.: Крафт+, 2007.
11. Войтоловский Ф.Г. Идеология «глобального управления»: от утопий к практике [Текст] / Ф.Г.Войтоловский // Международная жизнь. – 2011. – № 9. – С.69 – 94.
12. Гарусова Л.М. Зовнішня політика США: тенденції та напрямки [Текст] / Л.М. Гарусова. – М.: Юрайт, 2011.
13. Гончар Б.М. Концепція американського світового лідерства у зовнішній політиці Б. Обама [Текст] / Б.М. Гончар, Ю.М. Гончар // США і світ: ХХІ століття. Колективна монографія пам'яті Є. Камінського. – К.: «Центр вільної преси», 2012.
14. Городня Н. Еволюція політики США в Південно-Східній Азії в постбіполярний період [Текст] / Н. Городня // Проблеми міжнародних відносин. – 2011. – №2. – С.89 –105.
15. Захаров П.В. Экономическая политика США (2009 – 2013 годы): кризис, реформы и экономический рост [Текст] / П. В. Захаров. – М.: РИСИ, 2014.
16. Иванов Н.А. Сланцевая Америка: энергетическая политика США и освоение нетрадиционных нефтегазовых ресурсов [Текст] / Н.А. Иванов. – М.: Магистр, 2014.
17. Канада: взгляд из России. Экономика, политика, культура [Текст] / Отв. ред. В.И. Соколов. – М.: Анкил, 2002.
18. Канада-2000. Очерки канадской современности. [Текст] / Отв. ред. Соколов В.И. – М.: ИСКРАН, 2001.
19. Киссинджер Г. Шанс для нового миропорядка [Электронный ресурс] / Г. Киссинджер. – Режим доступа: <http://www.inosmi.ru/translation/246616.html>.
20. Косач Г.Г. Арабский мир и Соединенные Штаты: любовь, которая далека от того, чтобы быть слепой // Институт Ближнего Востока. – Режим доступа: www.i-r-p.ru/page/stream-exchange/index-23860.html.
21. Кулик В. Україна як неперіоритетний партнер Барака Обама [Текст] / В. Кулик // Український журнал. – № 3. – 2009. – С. 7 – 8.
22. Лакішик Д.М. Нова адміністрація США: проблеми і завдання [Текст] / Д.М. Лакішик // Проблеми міжнародних відносин. – 2010. – Вип. 1. – С. 187 – 204.
23. Лакішик Д.М. Нова стратегія національної безпеки [Текст] / Д.М. Лакішик // Політологічний вісник. – 2001. – Вип. 51. – С. 313 – 322.
24. Лещенко Л. А. Поліцентризм та мультикультуралізм як визначальні риси азіатської версії глобалізації [Текст] / Л. А. Лещенко // Дослідження світової політики. – Вип.1 (54). – К., 2011. – С.222–242.
25. Матвеева О. Політика глобального лідерства США за президенства Барака Обама [Електронний ресурс] / О. Матвеева. – Режим доступа: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertnadumka/view/article/politika-globalnogo-liderstva-ssha-za-prezidenstva-ba/>
26. Погорська І.І. Глобальна потужність США: потенціал трансформації влади в практичну дію [Текст] / І.І. Погорська // Політологічний вісник. – 2010. – Вип. 47. – С. 322-331
27. Погорська І.І. Зовнішня політика адміністрації Б.Обама в контексті американського глобального лідерства. / Погорська І.І., Лакішик Д.М. // Проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. праць]. – К.: КиМУ, 2011. – Вип. 2. – С. 179 – 192.
28. Погорська І.І. Стратегічний старт нової американської адміністрації [Текст] / І.І. Погорська, Д.М. Лакішик // Зовнішні справи. – 2009. – № 4. – С. 13 – 16.
29. Подцероб А.Б. Барак Обама и политика США на Ближнем Востоке [Электронный ресурс] / А.Б. Подцероб // Институт ближнего Востока. – Режим доступа: www.iimes.ru/rus/stat/2009/28-06-09a.htm.
30. Ржевська Н.Ф. Нові вимоги до зовнішньополітичної стратегії Барака Обама: точки зору експертів [Текст] / Н.Ржевська // Нова парадигма. – Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; творче

- об'єднання «Нова парадигма». – Вип. 115. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 142 – 150.
31. Сивак О. Новітні українсько-американські відносини [Текст] / О.Сивак, П. Черник // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Вип. 22. – 2010. – С. 87 – 93.
 32. Согрин В.В. Политическая история США 17 – 20 век [Текст] / В.В. Согрин. – М.: Наука, 2001.
 33. Социально-экономическая эффективность: опыт США. Система саморазвития. [Текст] / Отв. ред. В.И. Марцинкевич. – М.: Наука, 2000.
 34. Суліма Є.М., Шепелев М.А. Глобалістика [Текст]: Підручник / Є.М. Суліма, М.А. Шепелев. – К.: Вища школа, 2010.
 35. Філімонов Г. «М'яка сила» культурної дипломатії США [Текст] / Г. Філімонов. – М.: Російський університет дружби народів, 2010.
 36. Шевчук О.В. Зовнішньополітичні пріоритети адміністрації Б.Обами [Текст] / О.Шевчук // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія, 2013. т. – Т. 212, Вип. 200. – С.9 –13.
 37. Шергін С.О. Тихоокеанська стратегія Вашингтона: від Клінтона до Обами [Текст] / С.О. Шергін // Дослідження світової політики. – 2011. – Вип. 4 (57). –С. 28 – 36.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

5. Засоби діагностики успішності навчання

- 1.** Поточний експрес-контроль знань на лекційних заняттях з теоретичного матеріалу з урахуванням матеріалу, що виноситься на самостійну роботу студентів (за кожну відповідь – 1 бал).
- 2.** Поточний контроль знань на семінарських заняттях з урахуванням матеріалу, що виноситься на самостійну роботу студентів (за повну відповідь –3 бали).
- 3.** Оцінка за виконання тестової роботи (за кожний тест – 1 бал).
- 4.** Оцінка за виконання КМР (за кожний тест – 1 бал).